

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Jakten mot en lyckad samling

-en kvalitativ undersökning om hur en lyckad samling i förskolan kan se ut

Sandra Borgh Classon

”Barn och ungas uppväxtvillkor, utveckling och lärande/LAU370

Handledare: Maj Asplund Carlsson

Examinator: Marianne Dovemark

Rapportnummer: HT10-2611-022

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Jakten mot en lyckad samling -en kvalitativ undersökning om hur en lyckad samling i förskolan kan se ut

Författare: Sandra Borgh Classon

Termin och år: HT 2010

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Maj Asplund Carlsson

Examinator: Marianne Dovemark

Rapportnummer: HT10-2611-022

Nyckelord: förskola, samling, pedagog, lyckad samling

Syfte

Syftet med detta arbete är att ta reda på hur en lyckad samling kan se ut. Vad den innehåller och vad pedagogerna själva har för roll i en lyckad samling. Vad är det som skiljer en lyckad samling från en mindre lyckad?

Metod och genomförande

Jag har valt att använda mig av kvalitativa intervjuer med fem pedagoger som är verksamma i förskolan. Samt av deltagande observation vid sex olika samlingar.

Resultat

Resultatet visade att samlingar på förskolorna i undersökningsgruppen inte är så traditionella som tidigare forskning visat. Man är flexibel med både tid och innehåll. Studien har visat att samlingar är en viktig del av vardagen på förskolan. Det har också framkommit delvis nya sätt att tänka kring och genomföra samlingar. Man använder sig t.ex. av samlingar mitt i verksamheten genom att fånga upp det som händer just nu och samlas kring detta.

Slutsats

För att en samling skall bli lyckad har det med hjälp av intervjuerna framgått att det som krävs är en engagerad pedagog som själv brinner för samlingen och innehållet. Som pedagog, menar jag, finns en stor potential i en organiserad samling där man målmedvetet kan arbeta med många av förskolans olika mål. En aspekt som framkommit som viktig är kontinuitet. Det kan gälla både att samma person håller i samlingarna under en period och att det finns en kontinuitet av innehållet över tid.

Förord

Min första, i högsta grad personliga, tanke med detta examensarbete var att kritiskt granska samlingens vara eller icke vara. Jag var av uppfattningen att samling var något förlegat och som enbart fanns kvar av gammal tradition. Jag ansåg att förskolan hade förändrats mycket de senaste åren men att samlingen fanns kvar med samma form och samma innehåll som för sextio år sedan. Och visst har jag fått en viss bekräftelse på att så är fallet men jag har också kommit till insikt om samlingens alla fördelar och fått idéer om hur man kan förnya samlingen utan att ta bort den helt.

Jag vill rikta ett stort tack till Anders Hill, Göteborgs Universitet som har stöttat och hjälpt mig att utveckla arbetet!

Ett stort tack även till Anna Ramström och Ewa Hulterström som har tagit sig tid att läsa och komma med synpunkter på mitt arbete

Sandra Borgh Classon
Göteborg 2010-01-02

Innehållsförteckning

1. Inledning	6
1.2 Disposition.....	6
2. Problemformulering.....	7
2.1 Syfte	7
2.2 Frågeställningar	7
2.3 Avgränsning	7
2.4 Begreppsdefinition	7
3. Litteraturgenomgång	8
3.1 Vad är samling?.....	8
3.2 Samling ur ett historiskt perspektiv	8
3.2.1 Fröbel	8
3.2.2 Aktivitetspedagogik och utvecklingspsykologi 1930- och 1940-talet.....	8
3.3 Samlingens plats i styrdokument.....	9
3.3.1 Befolkningssamlingens betänkande 1938	9
3.3.2 Råd och anvisningar 1959 (SOU 1959:114)	9
3.3.3 Familjeberedningen 1967 (SOU 1967:8)	9
3.3.4 Barnstugeutredningen 1972 (SOU 1972:26 och 1972:27)	9
3.3.5 Pedagogiskt program för förskolan 1987	10
3.3.6 Lpfö-98.....	10
3.4 Samlingens innehåll och form.....	11
3.4.1 Samlingens innehåll	11
3.4.2 Tidpunkt för samling	12
3.4.3 Pedagogens roll i samlingen.....	12
3.4.4 Att kunna välja sitt deltagande	14
3.4.5 Skolförberedelse	15
3.4.6 Lärande i grupp	15

4. Metod	17
4.1 Kunskapssyn.....	17
4.2 Val av metod	17
4.3 Urval.....	18
4.3.1 Förskolan Kvadraten	18
4.3.2 Förskolan Cirkeln	18
4.3.3 Förskolan Triangeln	18
4.4 Genomförande	18
4.5 Trovärdighet	19
4.5.1 Reliabilitet	19
4.5.2 Validitet	19
4.5.3 Generaliserbarhet.....	19
4.6 Forskningsetik	19
4.6.1 Informationskrav	19
4.6.2 Samtyckeskrav.....	20
4.6.3 Konfidentialitetskrav	20
4.6.4 Nyttjandekrav	20
5. Resultat	21
5.1 Vad är samling?.....	21
5.1.1 Sammanfattning.....	22
5.2 Vad finns det för syfte med samlingen?	23
5.2.1 Sammanfattning.....	24
5.3 Vad innehåller samlingen?	24
5.3.1 Sammanfattning.....	24
5.4 Pedagogens roll i samlingen.....	25
5.4.1 Sammanfattning.....	28
5.5 Faktorer för en lyckad samling.....	29
5.5.1 Sammanfattning.....	29
6. Diskussion	30
6.1 Metoddiskussion.....	30
6.2 Resultatdiskussion	30
6.2.1 Den lyckade samlingen - pedagogiska implikationer.....	32
6.3 Relevans för läraryrket	33
6.4 Vidare forskning.....	33
Referenslista	34

1. Inledning

Samtliga valbara kurser och specialiseringar jag studerat under min lärarutbildning har valts med inriktning mot förskolan. Att examensarbetet skulle skrivas kring denna verksamhet har sedan länge varit bestämt. Att jag valt att lägga fokus på samlingen är något som har växt fram under hela utbildningen och som förstärktes under min sista VFU (verksamhetsförlagd utbildning). När min VFU-ledare kom ut för att göra en VFU-bedömning, föreslogs det redan under vår telefonkontakt att jag skulle hålla i något själv, gärna en samling, som kunde ligga till grund för bedömningen av min lärarkompetens. Hur kommer det sig att samlingen har en så stor och central roll i förskolans verksamhet, trots att den bara upptar en liten del av dagen? Samlingen är ett område där det inte har forskats så mycket om. Det är egentligen bara Lena Rubinstein Reich som 1993 gjort en doktorsavhandling, helt med fokus på samlingen.

När man arbetar i förskolan förväntas det att man ska kunna hålla i en samling, oavsett om man är barnskötare eller förskollärare. Det är också ett dagligt inslag i så gott som all förskolepedagogisk verksamhet runt om i Sverige och i världen. Samlingen är en plats där gemenskap skapas och kamratrelationer stärks. Där finns det möjligheter att diskutera uppkomna problem och dilemman. Men hur lyckas man bäst och vad krävs det av mig som pedagog?

1.2 Disposition

Arbetet består av sex olika delar: inledning, problemformulering, litteraturgenomgång, metod, resultat och diskussion.

Problemformulering

Syfte och frågeställningar presenteras samt avgränsningar i studien och definition av några återkommande begrepp.

Litteraturgenomgång

Här förklaras begrepp samt redogörs för samlingens historiska betydelse samt dess plats i de olika styrdokument som funnits genom åren. Vidare behandlas forskning som berör samlingens innehåll och form, tid, pedagogens roll samt samlingens skolförberedande syfte.

Metod

I metodkapitlet presenteras metodvalet, intervju och observation och urval. Vidare diskuteras reliabilitet, validitet, generaliserbarhet och forskningsetiska överväganden.

Resultat

Här redovisas intervjuer och observationer utifrån studiens frågeställningar.

Diskussion

I detta avsnitt diskuteras metoden och resultatet. Resultatet jämförs med tidigare presenterad litteratur. Jag kommer även in med egna tankar och idéer. Vidare diskuteras resultatens pedagogiska betydelse och ges förslag på fortsatt forskning.

2. Problemformulering

I detta kapitel presenteras arbetets syfte och frågeställningar. Avsnittet tar även upp avgränsningar och några centrala begrepp som återkommer i arbetet.

2.1 Syfte

Syftet med detta examensarbete är att undersöka hur en lyckad samling i förskolan kan se ut. Vad innehåller den för delar? Vad är det som skiljer en lyckad samling från en mindre lyckad?

2.2 Frågeställningar

Vad är samling, enligt pedagogerna?

Vad har pedagoger för syfte med samlingen i förskolan?

Vad har förskolans samling för innehåll?

Vad har pedagogerna för roll i samlingen?

Vad behövs för en lyckad samling?

2.3 Avgränsning

Fokus i studien ligger på pedagogernas syn på samlingen. Detta innebär att barnens uppfattningar och delaktighet inte ingått.

I intervjuerna har fokus legat på den planerade och dagligen återkommande samlingen och det är även den formen av samling som behandlas i litteratur och resultat. I diskussionen förs ett resonemang kring andra sätt att bedriva samlingar på.

Eftersom den enda svenska forskningen som enbart har fokuserat på samlingen är Rubinstein Reichs doktorsavhandling *Samling i förskolan (1993)*, kommer en del av litteraturgenomgången att handla som denna. En annan del kommer även att behandla Britta Olofsson bok *Meningsfull samling (2010)*. Denna är vald för att få en aktuell infallsvinkel av hur samlingen fungerar idag.

2.4 Begreppsdefinition

Pedagoger - avser förskollärare och lärare för tidigare åldrar. I resultatet benämner jag dessa som pedagoger, oavsett utbildning.

Samling - ett återkommande moment där en grupp barn samlas under ledning av en pedagog. Det är ett återkommande moment i förskolan, en rutin (Rubinstein Reich, 1993).

3. Litteraturgenomgång

I detta avsnitts behandlas samlingens historik samt dess plats i olika styrdokument genom åren. Här behandlas även forskning som berör samlingens innehåll och form, tid, pedagogens roll samt samlingens skolförberedande syfte.

3.1 Vad är samling?

Samling är ett dagligt inslag i både svensk och utländsk förskola. Det är när en grupp barn är samlade kring en pedagog, i en för hela gruppen gemensam planerad aktivitet med ett bestämt innehåll. Sammankomsterna är återkommande (Rubinstein Reich, 1993). Walch (1987) använder sig av ungefär samma definition men lägger till att stunden är tidsbegränsad och att aktiviteten är av pedagogisk art.

3.2 Samling ur ett historiskt perspektiv

De första institutionerna för dagpassning av barn inrättades på 1800-talet. Man startade dem till följd av de sociala problem som i vissa fall uppkommit i familjerna i samband med industrialiseringen. Institutionerna var av uppfostrande art. Till Sverige kom denna form av barnpassning år 1836. På den tiden kunde barngrupperna vara mycket stora. Det var inte ovanligt att de kunde omfatta 100-200 barn (Johansson & Åstedt 1996).

3.2.1 Fröbel

Samlingen har sin grund i Friedrich Fröbels (1782-1852) pedagogik, både till form och innehåll (Rubinstein Reich, 1993; Haglund, 2004). Fröbels tankar och idéer hann inte få genomslag under hans livstid. Det var hans efterföljare som organiserade upp och gjorde hans tankar konkreta. Det är de som införde och befäste samlingen som ett dagligt återkommande moment i förskolan (Rubinstein Reich, 1993).

Ellen och Maria Moberg var två systrar, som båda var utbildade i Fröbelpedagogikens skola. Tillsammans öppnade de Sveriges första folkbarträdgård hemma hos Maria. Den var öppen för alla barn. Barträdgården var inspirerad av Fröbel och systrarna har en stor betydelse i den svenska förskolehistoriken (Rubinstein Reich, 1993). Maria Moberg var tillsammans med Stina Sandels redaktörer för *Barträdgården*. Ett kapitel i boken tar upp samlingen och dess innehåll och form. Maria Moberg var förespråkare för att samlingen skulle äga rum efter att barnen lekt en stund, hon menade att när barnen kom till barträdgården på morgonen var de upprymda och behövde få utlopp för detta i den fria leken. Pedagogen hade som uppgift att se när barnens lek började avta. Det var då läge att samla barnen i ring och börja samlingsstunden (Moberg & Sandels, 1947).

3.2.2 Aktivitetspedagogik och utvecklingspsykologi 1930- och 1940-talet

Den österrikiska pedagogen Elsa Köhler har även hon haft inflytande på den svenska förskoleverksamheten. I hennes pedagogik, aktivitetspedagogik har hon influerats av John Dewey (1859-1952). Tillsammans hade de ett pragmatiskt synsätt på förskolan och dess uppgift. Köhler förespråkade att barnets intresse var det som skulle vara det centrala och utgöra en tydlig utgångspunkt i förskolan. Aktivitetspedagogiken kan ses om en motpol till Fröbelpedagogiken och det var först när den fick genomslag som Fröbels efterföljare fick ge vika (Rubinstein Reich, 1993).

3.3 Samlingens plats i styrdokument

Samlingen har inte tagit så stor plats i de olika styrdokument som funnits för förskolan. Men även om samlingen i sig inte nämns, kan man genom synen på grupp och lärande i dessa förordningar få en förståelse för vad samlingen har haft för status (Rubinstein Reich, 1993).

3.3.1 Befolkningskommissionens betänkande 1938

Detta var det första betänkande om förskolan och dess verksamhet. Fokus ligger på både fostran och hänsyn till andra. Man betonar i betänkandet att varje barn skall bemötas på ett individanpassat sätt, att varje barn har ett sätt att vara och skall behandlas utifrån detta. Samtidigt påpekas att de barn som t.ex. inte har stora syskongrupper omkring sig har ett behov av att uppleva en social gruppsammankomst under dagen. Man påpekar också att den sociala fostran är viktig, det är institutionens ansvar att fostra individer inom samhällets krav (Befolkningskommissionen, 1938).

3.3.2 Råd och anvisningar 1959 (SOU 1959:114)

I dokumentet *Råd och anvisningar i socialvårdsfrågor* tillkom 1959 en ny riktlinje, nämligen att barn har ett stort behov av en god dagsrytm. Man menar att barn gillar att vid upprepade tillfällen få delta i regelbundna aktiviteter och påpekar vid namn att en samlingsstund skall infinna sig direkt efter en stunds fri lek. Samlingen ska innehålla både estetiska ämnen såsom sång och musik samt samtal i grupp. Målet för pedagogen är att forma en organiserad grupp. Man menar också att tid för samtal med fördel skall ges under samlingsstunden och poängterar att det inte bara är pedagogen som skall ges talutrymme. Språkutveckling är något som anses främjas i samlingen (Rubinstein Reich, 1993; Haglund, 1994).

3.3.3 Familjeberedningen 1967 (SOU 1967:8)

I och med familjeberedningens betänkande betonas inte gruppen lika starkt, snarare individen och dess behov. Till skillnad från SOU 1959:114, där man poängterade den tydliga dygnsrytmen menar man nu istället att en allt för tydlig inramning av dagen skall undvikas (Rubinstein Reich, 1993).

3.3.4 Barnstugeutredningen 1972 (SOU 1972:26 och 1972:27)

Barnstugeutredningen (BU) förordar ett dialogpedagogiskt arbetssätt. Detta bygger på samtal mellan en pedagog och ett barn, med andra ord ett individualiserat arbetssätt. BU använder inte ordet samling i sitt betänkande. Man pratar istället om samtal i grupp. De fördelar man ser med så kallade gruppsamtal är att alla i gruppen ges chans att lära känna varandra, man skapar en gemenskap. Dessa samtal är något som inte bör hållas för ofta och tillfällen skall i tid hållas korta. Efter gruppsamtal så ska man följa upp genom samtal i smågrupper, på en mer individuell nivå. Att samling, till skillnad mot vad som anses i SOU 1959:114, skulle främja språkutveckling är något som BU inte håller med om. BU menar att denna samtal i storgrupp snarare kan påverka barnet talhämmande än att främja språkutvecklingen. Det som skall genomföras i samling är istället arbetssätt av estetisk karaktär, så som musik, rytmik och lekar. Trots att BU inte förespråkar samlingen i dess traditionella form kommer man fram till att de flesta i praktiken ändå fortsatte med sina samlingar. Samling i sig blev ett ord som i allmän mening blev ett negativt ord inom barnomsorgen. Flera ställen valde att använda sig av begreppet *stormöten* istället. Namnet var dock den enda skillnaden mot samlingen då innehållet var detsamma (Rubinstein Reich, 1993).

År 1981, i Socialstyrelsens arbetsplan *Förskolans pedagogiska verksamhet –mål och inriktning*. Arbetsplan för förskolan kritiserades BU för att försumma gruppen och man ansåg att satsningen på dialogpedagogiken var misslyckad. Rubinstein Reich (1993) menar att detta

var ett sätt att se på det men att den stora anledningen till att man gick tillbaka till att förespråka ett grupporienterat arbetssätt var att trycket på barnomsorgen ökade och behovet av mer platser var stort. Att arbeta med ett individanpassat arbetssätt krävde mer personal än att arbeta med gruppen i fokus. Det var mer resurskrävande.

3.3.5 Pedagogiskt program för förskolan 1987

1983 gav Socialstyrelsen ut ett förslag till pedagogiskt program. Man fortsätter att hävda att gruppen ska stå i fokus för verksamheten. Det framhävs att gruppen skall ses som en tillgång och att barn ska ges möjlighet att lära av varandra. Samlingar är inget som nämns i förslaget men när det slutgiltiga pedagogiska programmet kom 1987 så förespråkas att en gemensam samlingsstund skall äga rum under dagen. Motivet för detta är att en samling med hela gruppen skapar en god grupp känsla och ger pedagogen tillfälle att se hela barngruppen samtidigt. Vilket är viktigt både för barn och pedagoger. Man tar också upp behovet av att ha ett tillfälle under dagen där man ges möjlighet att informera barnen om vad som ska hända och att man får möjlighet att diskutera t.ex. normer och regler med barngruppen. Att med hjälp av samlingen presentera och diskutera temat är något som ges utrymme för. Ur pedagogens synpunkt menar man att samlingen måste vara välplanerad och att det ska finnas ett tydligt syfte. Samlingen skall helt enkelt kunna ses som ett lärandetillfälle, där barn får tränas i färdigheter som att lyssna på andra, lägga fram egna åsikter och tillägna sig faktakunskaper.

3.3.6 Lpfö-98

Förskolan fick sin första läroplan 1998. I och med läroplanen blev Skolverket tillsynsmyndighet och förskolan lyder under skollagen och verkar under Utbildningsdepartementet. Tidigare när förskolan hade Socialstyrelsen som tillsynsmyndighet fanns det råd för hur verksamheten skulle bedrivas. Dessa kunde ses som rekommendationer men inget som man var tvungen att följa. En läroplan är däremot en förordning, vilket betyder att den måste följas (Pramling & Sheridan, 1999).

I läroplanen finns strävansmål, men den säger inget om hur man ska nå målen. Vägen dit är upp till varje förskola att själva planera tillsammans med barn och föräldrar. Det kan därför se olika ut på olika förskolor (Skolverket, 2007). I läroplanen nämns inget om samling, men det skrivs en del om gruppen och om att gruppen skall ses som en resurs för lärande. Bland annat att lärandet skall baseras både på samspel mellan vuxen och barn och genom att barn lär av varandra: *"Barngruppen ska ses som en viktig och aktiv del i utveckling och lärande"* (Skolverket, 2010 s. 7). Man skall också sträva efter att barnen skall fungera både i grupp och enskilt. Som förskollärare ansvarar du för att barnen känner sig trygga i gruppen (Skolverket, 2010).

Olofsson (2010) menar att trots införandet av en läroplan för förskolan så har dess intentioner inte speglats av sig på samlingen. Samlingen lever vidare på samma sätt och med samma innehåll som för sextio-sjuttio år sedan. Hon menar att istället för att ta tillvara på barns tankar och idéer, som ligger i linje med vad läroplanen förespråkar, handlar samlingen istället om att förmedla kunskap med stort fokus på skolförberedelse. En del av problematiken ligger i att pedagoger tenderar att se läroplanen som en bekräftelse på det de redan gör och har gjort och inte till en hjälp att utveckla och förändra samlingen. Överlag så har inte förskolans läroplan påverkat verksamheten. Den styrs fortfarande av tradition, utbildning och ekonomi (Johansson & Pramling, 2003; Johansson, 2005; Ekström, 2007). Johansson och Ohlin (2009) har i ett examensarbete fått ett empiriskt underlag som tyder på samma sak dvs. att förskollärare hävdar att läroplanen ligger till grund för planeringen av samlingen och även om

man inte sitter med läroplanen i handen när man planerar, kan man gå tillbaka i efterhand och få stöd för sitt genomförande av samling.

3.4 Samlingens innehåll och form

Det har angetts olika anledningar till varför samlingen bör finnas: ett fostrande samtal, en del utifrån ett specifikt arbetssätt, bidra till en god dygnsrytm, tillfälle att ge information, språkstimulerande tillfälle, gruppträning och beslutsfattande (Rubinstein Reich, 1993).

3.4.1 Samlingens innehåll

Samlingen kan innehålla en mängd olika saker. Några undersökningar om just samlingens innehåll har gjorts. Rubinstein Reich (1993) refererar till Sønstabo som kom fram till att litteraturförmedling, samtal och sång var sådant som förekom i alla undersökningsgrupper. Man kunde dock se en variation i innehållet på samtalen. De innehåll som ofta återkom var barnens personliga händelser och upplevelser, samtal som var kopplade till litteratur och teman samt natur- och socialorienterade innehåll. Samtal om vad som har hänt tidigare förekom också och kunde syfta på både barnens privatliv, t.ex. aktiviteter under helgen eller till det pedagogiska arbetet i förskolan. Samlingen kan ses som den del som länkar ihop hela dagen.

Många samlingar har återkommande rutiner. Detta kan t.ex. vara en återkommande morgonsång, närvaroupprop, almanacka eller slutsång (Rubinstein Reich, 1993; Ekström, 2007). Olofsson (2010) är orolig för att allt för strikta rutiner ska trötta ut barnen, istället för att skapa trygghet hos dem som ofta är en av pedagogernas mål med rutiner i samling. Hon menar att barn tycker om upprepningar och rutiner till en viss del, men att spänningsmomenten försvinner och att barnen uppskattar dessa mer.

Upprop är enligt Rubinstein Reich (1993) ett vanligt inslag på samlingen i svensk förskola. Flera förskolor använder sig av någon form av hjälpmedel till uppropet, en tavla, fotografier eller namnlappar. Det är inte heller ovanligt att barnen i samband med att deras namn räknas upp får som uppgift att svara på något sätt, t.ex. genom att säga vad deras föräldrar heter eller vad de heter i efternamn. Efter uppropet blir ofta ett barn utvalt för att räkna alla barn i gruppen. Uppropet är det som oftast ligger först under samlingen. Det ger barnen en känsla av gemenskap och stärker gruppen. Genom uppropet så stärks även barnens jag-uppfattning och självkänsla. Här tränas barnen i att vänta på sin tur och till viss del att tala inför andra. Samlingen är också enligt Olofsson (2010) en plats där gemenskap bildas och sociala egenskaper tränas. Barnen skall ges möjlighet att träna på att prata i grupp samt att lyssna på varandra och på pedagogen.

I samlingen förekommer både sång, musik, rörelse och ramsor. De är ofta årstids- eller traditionsbundna, dvs. kopplade till t.ex. jul, påsk, sommar eller höst. Ofta är de också kopplade till något tema. Genom detta så används musiken och ramsorna till att skapa en fördjupad förståelse hos barnen. I sången och musiken skapas något gemensamt och gruppen har roligt tillsammans. Sånger med rörelser är ett knep för pedagogerna att ta till när barnens intresse börjar svalna. Sångerna och ramsorna används även för att träna begrepp och språkutveckling. När den vanliga verksamheten skall ta vid igen är det vanligt att man använder någon form av system för att låta barnen lämna samlingen. Tillexempel kan det vara enligt ålder eller färg på strumpor. Detta markerar övergången till en ny aktivitet (Rubinstein Reich, 1993).

Samlingen är ett tillfälle för pedagogerna att informera barnen och det finns möjlighet att prata om konflikter och dilemman. Olofsson (2010) ser bara fördelar med att använda samlingen som en informationskanal. Dels vet man att alla barn fått höra samma sak och dels är samlingen en plats där det som sägs upplevs som viktigt. Samlingen har hög status hos barn och pedagoger. I Walch (1987) undersökning fann man att varje samling trots dess dagliga återkommande var relativt fristående, dvs. att den inte hade någon koppling till samlingen dagen innan. Även om samlingen ingick i ett tema så innebar det inte alltid att det fanns en röd tråd mellan dem.

3.4.2 Tidpunkt för samling

Den vanligaste tidpunkten att ha samling på, är enligt Walch (1987) klockan nio. Svenning & Svenning (1980) kunde i sin undersökning se ett liknande mönster där de flesta har sin samling förlagd på förmiddagen, vanligast är mellan nio och tio. Ett fåtal har valt att lägga samlingen på eftermiddagen. Samtliga förskolor har samling någon gång under dagen, I Walch (a.a) observationsundersökning genomfördes i genomsnitt mer än en samling per dag. Hans observationer gjordes på 47 olika förskoleavdelningar och pågick under 10 arbetsdagar. Utifrån den undersökningen kan man fastslå att samling är ett fast återkommande moment inom förskolan, det är en rutin. För att något ska vara en rutin eller ritual menar Rubinstein Reich (1993) att det måste ske på en bestämd tid och plats samt fungera enligt bestämda regler. Det kan även innehålla moment som är återkommande och alla närvarande bör vara med. Även hon anser att samlingen är en ritual/rutin. Samling som ritual stärker gruppkänslan.

Att samlingen bryter pågående lek är vanligt (Rubinstein Reich, 1993). Olofsson (2010) anser att man som pedagog måste tänka till innan man bryter en lek. Det är pedagogens ansvar att samlingen innehåller meningsfulla saker som berikar barnen med något annat än vad den fria leken gör.

3.4.3 Pedagogens roll i samlingen

Olofsson (2010) menar att pedagoger ofta ser samlingen som dagens höjdpunkt. Det är den tid på dagen där de känner att man gör något. Det är en tydlig pedagogisk situation och hon menar att hon själv tyckt att en väl genomförd samling speglar om du är en skicklig pedagog eller inte. Detta sätt att tänka är även något som Rubinstein Reich (1993) har sett under sina samtal med pedagoger. Vissa av hennes genomförda intervjuer visar på att samlingen ibland verkar vara mer till för pedagogen än för barnen. En av förskollärarna ,Dan, säger så här: *"Alltså – jag njuter av samlingsituationen, solar mig i barnens förväntansfulla blickar och vill att varje samling skall vara ett minne för livet* (Rubinstein Reich, 1996, s. 97). Arnesson Eriksson (2010) anser att flexibilitet och kvalité hör samman, att kunna förändra sig och anpassa sig efter barngruppens behov. Olofsson (a.a) menar att det anses som olovligt att prata om samlingen utifrån en pedagogs syn. Samlingen skall vara en plats där barnens intresse står i fokus. Att kunna leda en samling har länge varit ett av de tyngst vägande kriterierna för en bra förskollärare, både inom förskolläraryrket och aktivt ute i verksamheten.

De egenskaper som en ledare för samlingen bör besitta är: emotionell närvaro, förmågan att kunna ta barnens perspektiv, lekfullhet, stark närvaro och lyhördhet (Olofsson, 2010). Ehn (1983) menar att det krävs något alldeles extra av en pedagog för att kunna leda en samling och att det inte kan ske spontant. Utifrån sin undersökning kan Rubinstein Reich (1993) se att samlingen har en stor betydelse för pedagogerna och den hjälper dem att få struktur på dagen och att få en tydligare yrkesroll och bli bekräftade som pedagoger.

Vanligt är att man inom arbetslaget delar upp samlingen beroende på vilket skift man har.¹ Arnesson Eriksson (2010) berättar om hur de på hennes förskola arbetar med samlingen. Man började med att låta varje pedagog ha ansvar för samlingen en vecka i taget. Detta utökade man senare till två veckor för att såsmåningom ha tre veckor i taget. Tanken bakom detta är att man vill få en röd tråd på samlingarna och kunna fortsätta där man slutade dagen innan. Detta arbetssätt ser hon även som en metod att lättare kunna fånga upp barnens tankar och idéer. I arbetslaget diskuterar man varje vecka på planeringen om man upplever att barnen är färdiga med det som gjorts på samlingen eller om innehållet skall återkomma veckan därpå. Hon berättar att ett innehåll ibland har kunnat fortsätta under flera veckor då man märkt att barnen inte bearbetat det färdigt. Hon har även varit med om samlingsupplägg som man direkt fått ändra på, då det inte passat barngruppen alls.

Olofsson (2010) anser att en samling måste vara planerad för att den ska vara meningsfull för barnen. Att en samling är planerad av en vuxen innebär inte att den är oföränderlig och odemokratisk. Det innebär inte heller att det är den i förtid gjorda planeringen som måste följas. Så länge samlingens innehåll är meningsfullt för barnet blir inte samlingen misslyckad. Olofsson är också av åsikten att en samling i regel skall ledas av en person och att ett delat ledarskap kan ses som en undanflykt för att slippa planera. Om ett delat ledarskap ändå sker är det ännu viktigare med förberedelse och en tydlighet i vem som ansvarar för vad. Rubinstein Reich (1993) kom fram till att flera pedagoger var positiva till att dela på ansvaret i samlingen. Men under förutsättningen att de pedagoger som skulle interagera tillsammans fungerade bra ihop och hade samma syn på vad som skulle göras. Även Ehn (1983) anser att för att kunna samtala med barn och därmed även kunna hålla i samlingar krävs något alldeles extra. En samling ska inte hållas spontant. Det måste noga planeras vilka samtalsämnen som skall tas upp.

I Walch (1987) undersökning kunde han se en skillnad mellan daghem och deltidsgrupp i antalet pedagoger som deltog i samlingen. Deltidsgruppen hade en högre personaltäthet under samlingen än vad daghemmen hade. Detta menar han beror på att alla pedagogerna i deltidsgruppen går på samma schema. På daghemmen arbetar pedagogerna på rullande schema vilket försvårar lagarbete. Walch tror också att åldersspridningen på barnen i daghemmet gör att man där väljer att dela upp barnen i mindre grupper, vilket automatiskt leder till ensamarbete för pedagogerna. I resultatet av sin undersökning kunde Rubinstein Reich (1993) se att i de flesta samlingar deltog flera pedagoger. Rubinstein Reich slår fast att när flera vuxna är med på samlingen så bidrar det till att skapa ordning och att pedagogerna i dessa fall verkar följa sin ursprungliga planering mer. Nackdelen menar hon är att man istället kan bli låst och inte se när samlingen har övergått från att vara intressant till att bli tråkig. Hon ser en fördel i att vara ensam genom att man som pedagog ofta vågar släppa loss mer och bjuda på sig själv.

Olofsson (2010) har sin utgångspunkt i den Reggio Emilia-inspirerade pedagogiken som hon anser kommit lite längre i sitt sätt att tänka kring samling. Flera av dessa förskolor har valt att inte kalla samling för samling, utan istället för möten. Hon visar på en form av möte, *s.k. promenadmöten*, som innebär att man helt enkelt går ut på promenad och samtalar kring det som dyker upp. Pramling och Sheridan (1999) menar att en viktig uppgift för pedagogen är att se vad barnen är intresserade av och göra det till något intressant tillsammans med barnen.

¹ på förskolan delas ofta pedagogernas dag upp i tre olika skift. Tidig, mellan och sen. Detta är för att få täckning över hela dagen

Rubinstein Reich (1993) menar att en av pedagogernas huvuduppgifter under samlingen är att hålla den igång. Samlingen skall fungera från det att den startar tills man har genomfört det man tänkt och samlingen avslutas. En svårighet som pedagoger har under samlingen är att kunna möta en rad av olika, till viss del komplexa, dilemman. T.ex. har alla barn rätt till ett individuellt intresse samtidigt som de ska träna på att fungera i en grupp. Den komplexa verkligheten hittade Rubinstein Reich i en skriftlig kommentar från en av förskollärarna i hennes undersökningsgrupp *"Viktigt att alla får vara med, viktigt också att de lär sig att alla inte alltid kan vara med"* (Rubinstein Reich, 1996, s.84). Johansson och Pramling (2003) ställer sig frågan om det är rimligt att en hel grupp skall få stå tillbaka för att ett barn ska få tala. Ytterligare ett dilemma är att man vill ge barnen möjlighet att tala i grupp och berätta något som de har varit med om. Pedagogerna begränsas av tiden genom att alla barn inte hinner tala och dessutom tenderar övriga barns uppmärksamhet och intresse att sjunka då de själva inte är aktiva. Rubinstein Reich (1993) har också under sin undersökning sett att pedagoger upplever en svårighet med att, i åldersblandade grupper, hitta en nivå som passar alla.

3.4.4 Att kunna välja sitt deltagande

Att barn protesterar mot att vara med på samling förekommer. När pedagoger i verksamheten resonerar kring detta läggs ofta skulden över på barnet och situationen hemma. Olofsson (2010) och Johansson och Pramling (2003) menar att man istället borde fundera på om man själv har någon del i missnöjet och reflektera över innehållet och atmosfären på samlingen. I läroplanen kan man läsa:

"De behov och intressen som barnen själva på olika sätt ger uttryck för bör ligga till grund för utformningen av miljön och planeringen av den pedagogiska verksamheten"
(Skolverket 2010 s, 12)

Utifrån detta menar Olofsson (2010) att man inte har stöd för att på något sätt tvinga barn att vara med på samlingen. Naturligtvis ska pedagogerna ha som målsättning att alla barn skall vilja vara med och det är upp till pedagogen att göra samlingen så pass intressant att barnen vill delta. Hon menar, utifrån sin egen erfarenhet, att de barn som självmant väljer att inte delta i samlingen endast gör det någon gång. Kamraterna är så pass viktiga att det lockar dem tillbaka till samlingen. På en förskola där Olofsson har samtalat med pedagogerna talar man om att *bjuda in* till samling. Man menar att en inbjudan alltid går att avböja, och därmed betraktas samlingen som frivillig. Det verkar också som att man talar om olika former av samlingar/möten, vissa där hela gruppen bjuds in och andra där endast några barn blir inbjudna. På en förskola berättar man att till t.ex. temasamlingar brukar man börja med att bjuda in några barn, efterhand brukar intresset växa och fler och fler barn vill vara deltagare. Om samlingen bygger på ett frivilligt deltagande, styrker det pedagogernas rätt att kräva vissa saker av barnen. Har man valt att vara deltagare på en samling har man också valt att följa de normer och regler som finns. Att avvisa de barn som stör samlingen är inte rätt metod att gå. Istället är det viktigt att man pratar och för en dialog med barnet ifråga och försöker komma till botten med varför barnet uppträder på ett sätt som inte ryms inom ramen och tillsammans hitta lösningar på problemet. Rubinstein Reich (1993) har sett att kraven på barnen i samma grupp varierar, störst skillnad ser hon i åldern på barnen.

Arnesson Eriksson (2010) menar att målsättningen på förskolan där hon är verksam är att samlingen skall vara så pass inspirerad och rolig att barnen utan att tveka skall välja att vara med. Om de allra minsta väljer att fortsätta leka, menar hon att man ändå märker att de lyssnar och är intresserade men utifrån den platsen där de befinner sig. Ett tips för att få en lyckad samling, menar hon, är att ta med mycket konkret material, som t.ex. en handdocka.

3.4.5 Skolförberedelse

Förskolan står alltid i någon form av relation till skolan. Rubinstein Reich (1993) anser att relationen dem emellan i huvudsak gått ut på att förskolans verksamhet skall skilja sig från skolans. I förskolan skall det inte ges någon undervisning. Men utifrån namnet, *förskola*, så bör man tolka det som att förskolan finns före skolan och därmed måste förskolan på något sätt vara skolförberedande och det är oftast i samlingen som skolförberedandet sker. Pramling och Sheridan (1999) menar att pedagogisk verksamhet kan ses som undervisning om den är en medveten handling från pedagogen som syftar till att utveckla barnen inom ett specifikt område. I enlighet med förskolans läroplan skall samarbetet mellan förskola och förskoleklass/skola vara väl utvecklat och något som ständigt skall utvecklas och föras dialog kring (Skolverket, 2010)

Olofsson (2010) har som tidigare nämnts svårt att se att läroplanen haft betydelse för samlingen. Hon menar att läroplanen förespråkar barns inflytande och delaktighet i läroprocesser, trots detta är deras inflytande i samlingen mycket ovanligt och hon anser att man lägger för mycket fokus på att förbereda barnen inför skolstart och anpassa dem till vuxenlivet.

Jackson har, enligt Rubinstein Reich (1993) format begreppet "*skolans dolda läroplan*" och menar i och med det att det finns en hel del dolda normer för barnen att lära sig. Bland annat att de måste lära sig att det är trångt och att man måste samsas många på en liten yta. Det innefattar även att man måste lära sig att vänta på sin tur och även att barnen tidigt skall lära sig vem som har makten, dvs. pedagogens överlägsna roll gentemot eleverna. Rubinstein Reich menar att förskolans barn, i samlingen, redan börjar förberedas i dessa oskrivna normer.

3.4.6 Lärande i grupp

Johansson och Pramling (2003) anser att barn lär av varandra genom att lyssna, samtala och samspela tillsammans. Olofsson (2010) pratar om samlingens dynamik och kraft och dess konsekvenser. Samlingen är en laddad situation och det är enligt henne väldigt tydligt att det som sägs där betyder något för barnen. Det är i och med detta påstående viktigt att tänka på vad man tar upp i samlingen. Samlingen skall inte innehålla individuella bestraffningar eller tillrättavisningar och ett barn skall inte behöva förknippa samlingen med att känna skuld. Däremot är samlingen bra om man vill ta upp kollektiva regler och normer till diskussion, just för att kunna relatera tillbaka till samlingen när man pratar om det som bestämts. Ehn (1983) menar att man utifrån hans undersökning kan se samlingen som en plats där "*daghemspersonalen öppet och verbalt disciplinerar barnkollektivet*" (s. 99)

En svårighet med att lära i grupp kan vara att lyckas fånga hela gruppens intresse. Det som fångar ett barn kan göra övriga barn rastlösa. Olofsson (2010) menar att pedagoger lägger för mycket vikt på rättvisa, att t.ex. alla ska få göra, alla ska få prata, och då tappar man istället intresset hos de barn som bara sitter och väntar. Ett vanligt misstag som ofta görs är t.ex. förskolans närvaroupprop. Där har pedagoger den ena finurliga lösningen efter den andra. Tyvärr brukar barnens koncentration upphöra innan alla har blivit uppropade.

Olofsson (2010) pratar om samtalet, och menar att det är skillnad på de samtal som förs under en samling med alla barn och de samtal som förs när man möts i en liten grupp. Båda samtalen är viktiga och barnen bör erbjudas båda formerna. När man träffas i smågrupper kan samtalet grundas i ett äkta samtal. Det är ett uttryck som hon har tagit från Rubinstein Reich (1993) och med det menas att pedagogen ställer frågor till barnen för att denne är uppriktigt

nyfiken och vill föra samtalet vidare. Tyvärr, menar Olofsson (a.a) att samlingar överlag inte innefattar äkta samtal. Där används istället ofta ledda samtal och/eller förhör. Förhör innebär att man ställer frågor till barnen, men frågorna är av ifyllnadskaraktär och inbjuder inte till några längre svar. Pedagoger värderar ofta svaren som rätt eller fel. I det ledda samtalet håller man sig inom sin planering och man fördelar ordet mellan barnen som får prata inom ramen för det planerade. Hon menar också att även om det äkta samtalet är något som varje pedagog borde sträva efter att föra i sin samling är det ett svårt dilemma då det ställer stora krav på de barn i gruppen som inte har ordet.

Enligt Rubinstein Reich (1993) kan barngruppen ses både som en resurs eller som ett hinder för lärande. För att den ska vara en tillgång i det pedagogiska lärandet är det angeläget att barnen är införstådda med de sociala regler som råder inom gruppen.

Williams (2006) menar att förändring har skett i synen på pedagogens roll kring barns lärande. Förr ansåg man att läraren hade kunskaperna som barnen skulle fyllas med. Idag däremot finns det forskning som tyder på att lärande sker i samspel med andra barn och vuxna. Hon menar att gruppen framhålls som en pedagogisk tillgång för lärandet. Att ge barnen utrymme att samspela är något som de pedagoger som är verksamma i gruppen ansvarar för och hur detta görs beror på pedagogernas eget förhållningssätt kring detta. Williams menar att pedagogens viktigaste uppgift är att barns variation i tänkande lyfts fram.

4. Metod

I detta avsnitt beskrivs vilka metoder som har använts i studien. Frågeställningarna har legat till grund för val av metod och utformning av frågor.

4.1 Kunskapssyn

Arbetet grundas i en hermeneutisk kunskapssyn. Hermeneutiken innebär i grund och botten en syn på hur man ska tolka texter och att förstå vad som sägs utifrån vad som har efterfrågats (Essaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2007).

4.2 Val av metod

Data har insamlats genom samtalsintervjuer. Samtalsintervjun är en s.k. respondentundersökning, vilket innebär att det är intervjupersonernas tankar och handlingar som är det centrala (Essaiasson m.fl. 2007). Samtalsintervjun bygger på öppna frågor som inbjuder till samtal och dialog. Valet av samtalsintervjun är förankrat i Essaiasson m.fl. samt i Kvale och Brinkmann (2009). Kvale och Brinkmann använder sig av begreppet forskningsintervju men innebörden är densamma som i Essaiassons m.fl. (a.a) samtalsintervju. Det är en metod som ger intervjuaren möjlighet att få oväntade och uppföljningsbara svar. Denna form av insamling av empiriska data räknas som kvalitativ. Att en forskning är av kvalitativt slag betyder att man söker efter en djupare förståelse av ett fenomen. Kvalitativ intervju har sitt ursprung i ett hermeneutiskt synsätt på kunskap (Kvale 1997). Motsatsen till kvalitativ forskning kallar Essaiasson m.fl. (a.a) för kvantitativ forskning. Där används likvärdiga och mätbara uppgifter som i t.ex. enkäter.

Grundfrågorna till samtalsintervjun ligger som bilaga 1. Pedagogerna fick ta del av frågorna i god tid innan intervjun genomfördes. Detta gjordes för att ge så genomtänkta svar som möjligt. Dessutom ställdes inte frågorna i en förbestämd ordning, utan efterhand när de passade in. Detta tillvägagångssätt kallar Kvale (1997) för ostandardiserat medan Stukát (2005) väljer att namnge det som ostrukturerat, det vill säga frågorna följer inte en standardmall.

I kombination med samtalsintervjun användes även observation som metod. Observation betyder ordagrant, *iakttagelse* (www.ne.se/observation). Det handlar alltså om att titta vad som sker. Essaiasson m.fl. (2007) listar olika situationer där observation kan vara en lämplig metod. Man menar bl.a. att just i arbete med små barn och med människor är det vedertaget att använda sig av detta. Observationerna i denna studie syftar till att observera samspelet mellan barn och pedagoger som ett komplement till intervjudata.

Stukát (2005) menar att det finns många fördelar med att kombinera olika metoder. Du kan på så sätt få en djupare förståelse av problematiken. Även Kvale & Brinkmann (2009) menar att deltagande observationer och intervjuer med fördel kan kombineras.

I vissa fall har samlingen observerats innan intervjun och i andra fall har intervjun genomförts innan observationen, men i den mån det varit möjligt har intervjun genomförts före observationen. I största möjliga mån är det samma person som observerats som intervjuats. Men i enskilda fall har det inte gått att lösa praktiskt. I ett av fallen berodde det på en avdelnings arbetssätt med samlingen. Mer om detta följer senare i resultatdelen.

4.3 Urval

I detta avsnitt redogörs för hur undersökningsgrupperna har valts ut. Det empiriska materialet är insamlat på tre olika förskolor i samma medelstora kommun i Västsverige. Samtliga deltagare har akademisk utbildning som förskollärare eller lärare för tidiga åldrar. Urvalet är ett s.k. bekvämlighetsurval och bygger på tidigare kontakter från arbete och VFU och privata kontakter. För att få en spridning i både ålder, utbildning och verksamma år hos pedagogerna har dessa egenskaper varit en del av urvalskriterierna. Även åldern på barnen i den grupp där pedagogerna idag är verksamma har tagits hänsyn till. En ambition har varit att få med pedagoger med erfarenheter från förskolans alla åldrar. En av tankarna till detta urval är att utbildningen man har bakom sig kan ge en skillnad i hur man ser på samlingen och dess innehåll. Totalt planerades sex intervjuer men en föll bort pga. sjukdom. Antalet intervjuer att genomföra kan vara svårt att bestämma i förväg. Kvale & Brinkmann (2009) menar att det beror på syftet med undersökningen, de skriver att man ska intervjua så många som det behövs för att få reda på det man vill. Men de påpekar även att man å ena sidan kan uppleva att antalet personer är för litet för att kunna göra någon generalisering men å andra sidan kan för många intervjuer medföra att man inte kan gå på djupet in i någon intervju. I denna studie har tiden varit en begränsande faktor.

4.3.1 Förskolan Kvadraten

Detta är en förskola bestående av tre storarbetslag, ett med yngre barn (1-3 år), ett med äldre barn (3-5 år) och ett med montessoripedagogik (3-5 år). På den här förskolan planerades för en intervju med varje storarbetslag. P.g.a. sjukdom genomfördes inte någon intervju med arbetslaget med yngre barn. Annelie arbetar med äldregruppen och har 32 års erfarenhet av yrket. Berit arbetar på montessorigruppen och har 28 års erfarenhet av arbete som förskollärare.

4.3.2 Förskolan Cirkeln

Denna förskola består av 4 avdelningar, två yngre barn (1-3 år) och två äldre barn (3-5 år). En pedagog från varje åldersgrupp har intervjuats. Camilla har 14 års erfarenhet från arbete i förskolegrupp och arbetar med de yngre barnen. Daniella har 6 års erfarenhet av verksamheten och arbetar med de äldre barnen.

4.3.3 Förskolan Triangeln

En förskola som består av två storarbetslag, ett för yngre barn (1-3 år) och ett för äldre barn (3-5 år). Ellen arbetar i arbetslaget för yngre barn och har 1 års erfarenhet av yrket. Förskolan är en åldershomogen förskola.² Barnen på Ellens avdelning är 1-2 år.

4.4 Genomförande

Varje pedagog fick möjlighet att själv välja plats för intervju. Av praktiska skäl valde alla att ha intervjun på arbetsplatsen. Två av fem valde att ta tid från sin egenplanering. Övriga tre hade möjlighet att genomföra intervjun under en tid då de egentligen skulle vara i barngrupp. Varje intervju tog mellan 30-50 minuter. Samtliga respondenter hade uttömmande svar som vid flera tillfällen väckte följdfrågor och nya frågeställningar.

Intervjuerna genomfördes enskilt. Enskilda intervjuer ger intervjuaren större kontroll, och det är lättare att förstå varje deltagare (Kvale 1997). En intervju inleddes mitt i en barngrupp och när tillfälle gavs fortsatte den sedan enskilt. Som hjälpmedel för att kunna tolka intervjun valde jag att ha ljudupptagning samt kompletterande anteckningar. En intervju spelades inte

² barnen går tillsammans med barn som är i samma ålder.

in. I det fallet fick respondenten läsa igenom de sammanfattande anteckningarna. Respondenten fick lägga till, ta bort och ändra.

4.5 Trovärdighet

Reliabilitet handlar om tillförlitligheten i undersökningen, dvs. vilken kvalitet mätningen har. *Validitet* handlar om man undersöker det man i syftet sagt att man ska undersöka och *generaliserbarhet* visar för vem resultatet är giltigt (Stukát 2005).

4.5.1 Reliabilitet

I intervjuundersökningar menar Stukát (2005) finns det alltid en risk för feltolkningar av materialet och frågor. Respondenten kanske uppfattar frågan felaktigt och därför svarar på fel sak. Tack vare användandet av öppna frågor och att intervjun var av samtalskaraktär var det möjligt att ställa följdfrågor och förtydliga frågan i de fall där något varit oklart. Denna form av intervjuteknik stärker reliabiliteten i en undersökning. I de fall där bandspelare inte har kunnat användas har respondenten fått läsa igenom sammanställningen och fått chans till att lägga till, ta bort och ändra. De sex observationer som är gjorda har alla, i direkt anslutning till genomförandet, dokumenterats skriftligt.

4.5.2 Validitet

Vid intervjuer finns det alltid ett problem menar Stukát (2005). Det handlar om att få respondenterna att svara ärligt. Att man inte svarar ärligt kan dels bero på att man omedvetet svarar på det som intervjuaren vill höra och dels att man inte vill avslöja t.ex. egna brister. Till viss del kan detta undvikas genom att man tillsammans med respondenten skapar en förtroendefull atmosfär. I denna studie har intervjuer och observationer gjorts på förskolor där intervjuaren är känd och där det redan fanns ett förtroende hos respondenterna.

4.5.3 Generaliserbarhet

Undersökningen har endast genomförts med ett fåtal personer där alla arbetar inom samma kommun. Därför kan man säga att generaliserbarheten är begränsad. Eftersom respondenterna tillhör tre olika förskolor och representerar olika lärarutbildningar så kan undersökningen ändå ge antydningar till vad samlingen har för roll i förskolan.

4.6 Forskningsetik

Vetenskapsrådet (2002) påvisar fyra huvudkrav för forskare att ta hänsyn till när man skall samla sitt empiriska material och redovisa resultatet. De fyra huvudkraven är: informationskrav, samtyckeskrav, konfidentialitetskrav och nyttjandekrav.

4.6.1 Informationskrav

Forskaren har som krav på sig att informera alla som är berörda av forskningen om dess syfte. Det är även viktigt att undersökningsdeltagaren, i detta fall de som blir intervjuade, blir informerade om deras roll i undersökningen. Deltagandet i en undersökning är alltid frivilligt och detta måste tydligt informeras om samt även om rätten att när som helst kunna avbryta sin medverkan. Det är också önskvärt att man talar om hur forskningen kommer att redovisas och hur deltagaren kan ta del av resultatet. Dessa upplysningar kan ges både muntligt eller skriftligt men det finns ett krav på att den senast skall delges innan den empiriska insamlingen påbörjas.

I samband med att tid för intervjuer bokades redogjordes för syftet samt deltagarnas roll i undersökningen. När intervjun genomfördes meddelades detta igen samt att deltagaren fick med sig ett informationsblad med den viktigaste informationen om arbetet. På detta papper stod även hur man kunde komma i kontakt med kursledningen och författaren.

4.6.2 Samtyckeskrav

Forskaren skall alltid ha deltagarens samtycke och om deltagaren är ett barn (upp till 15 år) så måste målsmans samtycke inhämtas. Samtyckeskravet handlar om att deltagaren själv har rätt att påverka sitt deltagande i form av tid, plats och form. Deltagarna fick själva vara med att styra tid och plats. Samtliga intervjuer genomfördes på respektive arbetsplats.

4.6.3 Konfidentialitetskrav

Deltagare i en forskningsundersökning har rätt till fullständig anonymitet. Utomstående skall inte med hjälp av beskrivningar i resultatet kunna utläsa vem som har svarat. I denna studie anges inte namn på pedagogerna, arbetsplats eller kommun. Detta gör deltagarna helt anonyma. I resultatpresentationen används fingerade namn.

4.6.4 Nyttjandekrav

Nyttjandekravet innebär att de uppgifter som framkommit under studien endast får användas till denna studie.

5. Resultat

I detta avsnitt redovisas resultatet utifrån studiens frågeställningar och delas upp i följande kategorier: *vad är samling?*, *vad finns det för syfte med samlingen?*, *vad innehåller samlingen?*, *vad har pedagogen för roll i samlingen?*, *vad behövs för en lyckad samling?*

Frekvensen på samlingarna varierar mellan förskolorna. Två förskolor uppger att de inte har samling varje dag och att det beror på barngruppen och den lek som pågår. Deras inställning är att samling inte behöver finnas varje dag. En pedagog berättar att deras samlingar är spontana, för att fånga det som är aktuellt. Tre pedagoger uppger att de har samling varje dag. Att samlingen ibland uteblir, kan bero på att det fattas personal eller att personalen upplever tidsbrist. Deras målsättning är att ha samling varje dag och detta genomförs för det mesta. Flera uppger att det finns fler tillfällen under dagen när man samlar barnen, men det är en samling under dagen som går under namnet samling.

5.1 Vad är samling?

Samtliga pedagoger nämner att det stora fokusområdet på samlingen handlar om att uppleva något gemensamt och att det är något man kan ta med sig ut i leken och under resten av dagen.

Två av pedagogerna, Camilla och Daniella, menar att samling sker i grupp och att för att det skall kallas för samling så måste det vara tre barn eller flera. Camilla menar att pedagogen måste ha en central roll för att det ska kallas för samling. Ellen däremot anser att samling inte alls behöver vara med flera barn, ett möte mellan ett barn och en pedagog skulle kunna vara en form av samling kring något. Men att man väljer att kalla det för något annat. Hon föreslår att man byter namn på samlingen, inte kallar det för samling längre utan kanske för aktivitet istället. Hon menar att det skulle kunna främja ett nytänkande och mycket av det traditionella samlandet skulle försvinna.

I början av intervjuerna refererar samtliga till den stora huvudsakliga och delvis traditionella samlingen som hålls någon gång på förmiddagen. Men efterhand som intervjuerna fortlöper så kommer det fram att pedagogerna har många tankar kring samlingar och det visar sig att man arbetar med flera samlingar under hela dagen:

"Man kan ju ha små samlingar, som man arbetar med, [...] vi har ett syskonpar som ska åka till Afrika och då tog jag fram en låda som handlar om Afrika, material om Afrika. Och då kom det andra barn och satte sig bredvid för de tyckte det var intressant och spännande att höra om detta, sen så fortsatte det i en lek med djur och de byggde hagar och så. Det är klart, det är ju också en liten form av samling" (Berit)

Denna form av samling är något som Berit efterlyser och vill använda sig av oftare än vad man gör men menar att de stora barngrupperna och att de just nu har väldigt många yngre barn försvårar detta. Dessutom, menar hon, har man i arbetslaget olika syn på hur samlingar kan bedrivas.

Även Annelie berättar att samlingar idag är så mycket mer än hur det har varit. De arbetar med småsamlingar under dagen där de fångar det som barnen är intresserade av och har en samling kring detta. Där finns det möjlighet för de som är intresserade att komma och lyssna. Det finns en större acceptans för att man kan komma och gå som man vill under dessa

samlingar. Man kan ha samling kring en aktivitet, då är det oftast i mindre grupper där man kan bemöta barnen utifrån deras intresse och mognad än när man möts i stora grupper.

Camilla berättar även hon om en annan form av samling än den traditionella:

"I veckan nu så kom lilla Häxan på besök och hade med sig ingredienser till fnissoppa [...] tanken var att rekvisitan till den leken skulle in i våran "huslek"³ och det är ju inte där vi har den traditionella samlingen så jag sa till mina kollegor: var bara i leken så kommer jag. Och då var mycket mer tanken också att de som är intresserade kommer och är med, att alla inte måste komma och vara med. Nu blev det så att alla kom för dem tyckte det var så roligt. Då kom jag in där, jag kom utifrån och barnen samlade ihop sig direkt så frågade jag "har ni någonstans där man kan laga mat" det fattade dem ju direkt så då blev ju den stunden en samling kring husleken. Då handlade det inte om att sitta ner på rumpan. Dem stod ju och hängde över grytan där. Detta är ju absolut en samling" (Camilla)

Fördelen med denna typ av samlingar, menar Camilla är att det är lättare att innehållet i samlingen tas med ut i leken och fortsätter där, för man är redan mitt uppe i det. Sitter man i en traditionell samling så blir det lätt att barnen går iväg åt varsitt håll efteråt och det man pratat om fångas inte upp. Hon berättar att när man i arbetslaget reflekterade kring denna samling efteråt, kom man fram till att denna form av samlingar är något man vill använda sig av oftare, som ett komplement till den vanliga samlingen. Hon berättar även om att man har tre basgrupper på avdelningen, med cirka fem barn i varje, och att när man träffas i dem kanske man gör sorteringslekar och andra tids- och energikrävande aktiviteter. Till skillnad mot den traditionella samlingen, sitter man inte i ring på golvet utan kanske på en stol kring ett bord. Det är också en form av samling anser Camilla.

Även Daniella berättar att man arbetar med olika former av samling och att fokus på lärande ligger mer när man möts i smågrupper. Den stora morgonsamlingen används mest för att informera och att se alla i gruppen, att skapa en vi-känsla i gruppen.

Ellen berättar om en *fordonspromenad*⁴ utanför grindarna som de hade och menar att detta med fördel skulle kunna kallas för samling. Samling handlar om att mötas kring en aktivitet eller ett fenomen, inte om att sitta i ring och lyssna. Hon menar att samling egentligen kan ske när som helst under dagen, helt oplanerat, beroende på vad som händer. Man kan ha samling kring något som händer, inte bara det där traditionella med datum och tid. Det handlar om att vara en lyhörd pedagog. *"Det gäller att man som pedagog är spontan och flexibel. Ha kunskapen att kunna se ögonblicket" (Ellen).*

5.1.1 Sammanfattning

Samtliga pedagoger är överens om att samling är ett möte som innehåller barn och pedagog. Det är de gemensamma upplevelserna som står i fokus. I intervjuerna framkommer att man använder sig av olika former av samlingar under dagen, flera handlar om att fånga ögonblicket och skapa en lärandesituation kring det som händer här och nu. Men det är oftast en samling under dagen som går under namnet samling

³ En del av ett rum på avdelningen där bl.a. spis finns. (Istället för t.ex. dockvrå, min anmärkning)

⁴ En pedagogisk promenad med barnen där det samtalar om bilar och andra fordon som de ser under promenaden.

5.2 Vad finns det för syfte med samlingen?

Det som alla pedagoger påpekar är att man genom samlingen skapar en gemenskap i gruppen. Daniella menar att man så sällan, med de stora barngrupperna man har idag, träffas alla samtidigt. På deras avdelning delar man upp barnen, ofta halva gruppen ute och andra halvan inne, samlingen blir den tid på dagen som man ser alla kompisar och fröknar på samma gång. De försöker tänka på att ändra i lek- och aktivitetsgrupperna så att alla lär känna alla, och ingen känns främmande för någon.

Flera av de pedagoger som arbetar med de äldre förskolebarnen hävdar att förutom att skapa gemenskap i gruppen så handlar samlingen mycket om att förbereda för skolan. Daniella berättar att när hon arbetade i ett annat arbetslag så valde man att inte lägga så stort fokus på samlingen. Orkade man inte sitta under tiden, så var det okej att ligga ner och man kortade ner samlingarna så att de inte var så långa. Själva var de nöjda med hur samlingarna bedrevs, men när hösten kom fick de kritik av förskoleklassen att de inte hade övat barnen tillräckligt i att sitta i en samling. Hon menar att det blir väldigt komplext och berättar:

"Alltså, där kan jag känna mig lite kluven inför. [...] det förväntas av mig att jag ska få det här barnet att klara av detta. Jag tänka själv sådär liksom att han inte lyssnar, men han lyssnar i andra sammanhang och att det kanske inte är rätt forum för honom. Men så tänker jag så här, speciellt när dem är 5-6 år, hur ska det bli sen? Han måste träna på detta och då kan det nästan bli en inre stress i mig. Att han ska leva upp till något sen och jag ska träna honom i det"

Daniella nämner också vid ett annat tillfälle: "om inte kravet från förskoleklassen hade funnits så tror jag att min syn på samlingen hade varit annorlunda. Jag hade vågat vara lite mer frimodig". Även Berit berättar om den skolförberedande aspekten och menar på att hela förskolan är en förberedelse för skolan och därmed är det inget konstigt att det speglar av sig även på samlingen. Inom det skolförberedande området nämns också att barnen skall träna på att samtala i grupp, både att själv våga tala inför andra och att lyssna respektfullt när någon annan pratar.

Enligt intervjuerna har samlingen, ibland omedvetet, ett disciplinerande syfte. Det finns både tydliga och otydliga normer och regler som barnen tränas i. Det handlar om att sitta upp, sitta stilla, vänta på sin tur, lyssna på sina kamrater, prata i grupp och deltaga aktivt. Camilla menar att det är höga krav som ställs men att de flesta barnen är väldigt duktiga och klarar av det bra. Hon kan dock se en viss skillnad i kraven på de nya och på de yngre barnen:

"I början på terminen när vi har nya barn, då det är inskolning, är vi inte så noga med de nya barnen. De får gå omkring, de får gå och leka, men vi vill att de är i rummet för att liksom ändå uppleva det positiva med samlingen men då är vi också ganska hårda mot de gamla barnen så att säga, de ska på nåt sätt vara förebilder och visa vad som gäller. När man märker att de nya barnen är helt inne i det och trygga och färdiginskolade då blir det mer krav att man ska sitta med"

De flesta anger att samlingen används för att knyta i hop dagen. Man informerar och pratar om vad som har hänt och det som ska hända. Samlingen används ofta som brytpunkt och som en övergång mellan olika aktiviteter. Samlingen länkar ihop dagen. Att samlingen skall vara en lärandesituation är egentligen inte något som det talas så mycket om. Både Annelie, Camilla, Daniella och Ellen menar att lärandet är mer i fokus om man träffas i smågrupper. Den stora huvudsamlingen handlar snarare om ett socialt lärande och, som jag tidigare nämnt, skapa en gemenskap i gruppen. Både Annelie och Camilla understryker dock att lärande kan

ske i samlingen men att det inte är ett huvudsyfte. Camilla säger: *"Jag tänker inte att nu är det en lärande situation specifikt, för det är det ju hela tiden"*

Även Berit menar att man ställer högre krav på de barn som snart skall upp i skolan och det som inte är okej för en femåring kan hon se mellan fingrarna på om en treåring gör.

5.2.1 Sammanfattning

Återigen så är det gemenskapen som står i fokus, att stärka gruppen och skapa en harmonisk känsla av samhörighet. Att samlingen i förskolan styrs av skolans krav på de kommande eleverna är något som kommer fram främst hos de som arbetar med de äldre barnen på förskolan. Detta verkar dock upplevas olika. En pedagog ser det som ett krav som tar bort glädjen av samlingen medan en annan ser det som en självklar del att träna barnen i inför skolstart. I och med det skolförberedande syftet upplevs samlingen som en plats där barnen skall lära sig disciplin och förstå normer och regler.

Samlingen används för att skapa en god dagsrytm genom att information om vad som skall hända ges. Den används som en länk mellan olika aktiviteter och för att organisera gruppen.

5.3 Vad innehåller samlingen?

De förskolor som arbetar med tema eller med en saga som utgångspunkt uppger samtliga att samlingen har någon koppling till detta. Daniella uppger att morgonsamlingen i sig mest används för information, vad som ska hända, och kanske för att lyfta något problem eller dilemma. Observationerna bekräftar kopplingen till temat då man använder sig av temats handdockor för att förmedla mycket av informationen. Hon berättar i intervjun:

"Tråkiga kollektiva tillsägelser vill jag inte ha i samlingen [...] däremot kan man vända på det och säga: vet ni vad, våran handdocka visste inte att man inte fick göra så här. Jag vill inte att någon ska sitta och skämmas över något i samlingen, t.ex. om några leksaker saknas. [...] man kan ju säga att våran handdocka är ny och hon vet ju inte, men det vet ju ni. Avdramatisera det hela" (Daniella)

Innehållet på samlingen verkar, enligt både intervjuer och observationer variera. Få avdelningar uppger att de har fasta återkommande moment. Vanligt är dock att man börjar med någon form av närvaro. De flesta verkar ha valt bort det traditionella uppropet och sjunger istället en namnvisa. Att man valt bort det traditionella uppropet menar flera i intervjun beror på att man istället fokuserar på gruppen och på att stärka grupp känslan. Man uppmärksammar ändå alla barn i namnvisan och påpekar även tiden som en orsak. En sång håller barnens intresse vid liv och de hinner inte tröttna under uppropet.

Hur man går vidare efter detta är väldigt individuellt på avdelningarna. Där Ellen arbetar nöjer man sig med närvaron. Ellen menar att detta moment räcker för barnen i den åldern och att man innan lunch samlar dem igen och då lägger fokus på andra saker som att t.ex. sjunga eller läsa saga. På de övriga avdelningarna förekommer, rytmik, sång och samtal. Jag upplever att flertalet av pedagogerna har ett nytänk i sina samlingar och att de inte följer traditionella och historiska ramar. Två av avdelningarna hade mer traditionella samlingar med upprop, samtal av ifyllnads och förhörskaraktär samt sång och musik enligt tradition, tema och årstid.

5.3.1 Sammanfattning

Samlingarna på de förskolorna i undersökningsgruppen har trots vissa skillnader ändå ett ganska liknande innehåll. Sagor, musik och samtal är vanligt förekommande. Pedagogiska

hjälpmedel i samlingen är något som upplevs som positivt av de som använder dessa. Samlingarna har inte så många fasta, återkommande moment.

5.4 Pedagogens roll i samlingen

Det är ett varierande antal pedagoger som deltar i samlingen. Vissa är alltid ensamma, andra är alltid tre, några är två. Ansvar för planeringen av samlingen ligger på den pedagog som håller i samlingen, oavsett om man rullar samlingarna på skiftet eller om man har två-veckors ansvar.⁵ Två pedagoger uppger att de alltid är ensamma på samlingen och en av pedagogerna hävdar att det främst beror på schematekniska orsaker. Camilla berättar att man hos dem alltid försöker se till att alla pedagoger är med. Tillsammans har de gjort ett aktivt val och flyttat på samlingen från klockan elva, innan lunch till morgonen vid nio just för att alla ska kunna vara med: *"det är ju väldigt roligt att ha varit med på samlingen, för då kan man ta det med sig under dan sen också, det som hände på samlingen. Så vi har gjort ett medvetet val att alla tre ska kunna vara med på samlingen"*. Hon menar att det är viktigt för både barn och pedagoger att uppleva något gemensamt och att man som pedagog lättare kan sätta sig in i barns lek och tankar om man upplevt samma saker. Man har olika tankar kring uppdelningen av samlingen, på ett ställe har man fasta förbestämda dagar och på ett annat ligger samlingen inlagd på de olika skift man arbetar, tidig, mellan och sen. Två avdelningar använder sig av spontana samlingar och man låter den som är motiverad eller som har något att förmedla på samlingen hålla i den. På det ena avdelningen är det inte ovanligt att man tillsammans hjälps åt på samlingen och fyller i åt varandra.

"Nån fick med sig en handdocka, nån tog fram en gitarr, du vet sådär väldigt spontant och jag upplever att det spontana ofta blir mer lyckat. Jag gillar inte att ha för höga förväntningar innan. Vad bra det blev är "goare" att säga när det skedde spontant [...] bort med kraven på samlingen, tycker jag" (Daniella)

Ellen berättar att deras tanke med att inte ha en förbestämd pedagog för att leda samlingen ligger i att ingen pedagog ska känna sig tvingad i att hålla i en samling om intresset och orken inte finns där. En engagerad pedagog är a och o för en lyckad samling. På ett annat ställe har man utvecklat ett eget system som man är ensam om i undersökningsgruppen. Man har ansvar för samlingen i två veckor i taget. Detta gör man för att få en röd tråd på samlingarna och lättare kunna följa upp det man tidigare har gjort. I början på ens period har man lite enklare nivå på innehållet som man sedan under sina två veckor bygger på och utvecklar. Camilla ser bara fördelar med deras metod: *"Det är så bra, för då får man verkligen se, alltså man får se så mycket hos barnen vad som händer. Hur de kanske första gången på samlingen inte är med och mot slutet så kan alla, man ser hur de växer"*. Hon säger att barnens utveckling blir tydligare och menar att man även här är flexibel med genomförandet av samlingar. En samling hon genomförde handlade om att en sagofigur från temat kom till samlingen och skulle lära sig att baka plättar:

"Vi skulle baka plättar, på låtsas då, jag hade med mig recept och ingredienser, och det skulle vara olika mycket och det skulle vara på skoj då alltihopa. Den samlingen fick vi fortsätta med i mer än två veckor för de tyckte det var så roligt. Man skulle knäcka ägg, mäta mjölk, det var så kul att se att de allra yngsta var med på detta också" (Camilla)

Samlingen är egentligen inget som diskuteras i arbetslaget. Camilla berättar att man hos dem har pratat om att samlingen skall innehålla koppling till tema och att varje pedagogs

⁵ personal i förskolan rullar oftast på skiften: tidig, mellan, sen. Detta för att täcka upp hela dagen.

personliga handdocka skall ha en given plats i samlingen. Men vad och på vilket sätt är inget som man pratar om. Berit ger som exempel att om de har tema bondgårdsdjur så kanske hon en dag väljer att prata om katten, något som hennes kollega kanske också valde att göra den veckan. Men eftersom de är olika personer så blir det inte samma sak ändå för barnen då man gör samlingen till sin egen. Två av pedagogerna menar att så länge man upplever att samlingen fungerar bra så är det inget som diskuteras. Man upplever att tiden inte räcker till och att man istället fokuserar på att hitta lösningar på andra problemområden. Det som enligt Berit kan komma att diskuteras är t.ex. placering av barn i samling, om någon behöver byta plats eller om det är en kombination av barn som inte fungerar. Alla medger att samlingen skulle behöva diskuteras mer än vad den gör. Speciellt på ett ställe framkommer det att synen på samlingen mellan de två pedagogerna på avdelningen är väldigt olika, istället för att diskutera så har man valt att köra "olika race". Camilla säger: *"På sätt och vis så har vi gjort det för när vi hade någon sån där utvärderingsdag kom vi fram till att samlingen var det vi tyckte alla tre funkade. Det fungerar verkligen med planering och genomförande, därför har vi nog lutat oss lite mot det och inte funderat så mycket kring den efter det, den rullar på"*

Ansvar läggs ofta på en person, det framkommer att någon tid på planering av samlingen knappast existerar. Detta beror enligt pedagogerna på att man samlat på sig en hel del erfarenhet med tiden och eftersom samlingen i några grupper är spontana så är dem svåra att planera i förväg. *"Jag har det med mig så jag behöver inte planera så mycket utan jag kan tänka lite snabbt [...] det finns ändå alltid en tanke och plan men det är inget jag skriver ner eller så utan det går ju ganska mycket på rutin"* säger Camilla när hon pratar om planering av samling. Daniella menar att själva huvud- ,eller som hon uttrycker det, informationssamlingen inte är något som planeras. Däremot kan man under dagen ha olika former av samlingar t.ex. kring en aktivitet eller i skogen. De samlingarna är mer planerade.

Pedagogens roll i samlingen menar alla är att fånga barnens intresse och att vara en entusiasmerande pedagog. Daniella säger: *"jag kan verkligen märka när jag själv är ofokuserad, då tappar jag dem direkt"*. Pedagogen som håller i samlingen och de pedagoger som är med på samlingen har lika viktiga roller. Den som är med skall visa barnen att man tycker det är roligt det som händer. Det smittar av sig när pedagoger vågar bjuda på sig själva. Alla är överens om att pedagogen har en viktig roll i samlingen. *"Det gäller att skapa magi"* säger Camilla. En del av rollen är också att se varje barn, menar Ellen och att kunna se ögonblicket och fånga det. Det lilla som intresserar barnen och sedan bygga vidare på det, kanske i form av en samling.

Att barnen upplevs oroliga eller inte verkar intresserade av det som händer är ett ansvar som flera pedagoger lägger på sig själva och det betyder att det man pratar om inte varit tillräckligt intressant och fångande. Om man märker att det är många oroliga barn i samlingen, får man kanske ta till en rörelsesång som man egentligen inte planerat. Flera påvisar att man inte vill vara den som utesluter barn men alla påpekar att det har hänt. Flera berättar om att barn som upplevs röriga i samlingen istället kan få uppgifter som att hjälpa till eller dela ut något:

"Jag tycker inte om en slags uteslutning där man får lämna rummet. Utan jag tycker att jag nästan oftast lyckas med det här med att fånga intresset. Det kan också blir så att det, det blir kanske lite bakvänt, men att det krångliga barnet så att säga kan få lite uppgifter [...] så att man fångar intresset igen. Jag upplever ofta att dem har tappat intresset och är i sin egen värld" (Daniella)

Samtliga pedagoger reflekterar över val av tid på samlingen och huruvida den ska avbryta lek eller inte. En avdelning har samlingen direkt efter frukost, då hinner inte barnen börja leka

utan man går direkt från bordet och sätter sig i samlingsringen. Övriga avdelningar uppger alla att de bryter lek på ett eller annat sätt, alla har funderat och reflekterat kring detta. En avdelning uppger att de medvetet har valt att bryta leken, för man tycker att samlingen är så pass viktig att det ändå är värt det. Camilla säger:

"Det blir ju ändå så att vi avbryter lek, för visst är det så att de har kommit igång för att leka men vi tycker ändå att vi vinner på det och på nåt sätt så ska det ändå snart brytas under förmiddagen för några ska ut och några ska ha grupp och lite sådär [...] samtidigt som vi är lite flexibla ändå, är det sådär att nämen denna förmiddagen, kolla vad dem leker nu går det så himla bra, då spar vi samlingen till elva"

De som bryter en lek för samling uppger att man gör det precis innan det ändå hade varit dags att bryta för t.ex. utelek, lunch eller andra aktiviteter. Flera påpekar dock att om leken flyter på och fungerar jättebra så skjuter man på samlingen eller hoppar över den helt.

Alla pedagoger uppger att samlingen är till för alla barn. Den är egentligen inte frivillig även om det kan finnas vissa undantag. Om barn med ord eller kroppsspråk säger att de inte vill vara med försöker man övertala och locka barnen in i samlingen. Daniella uppger att man helst inte vill ha barn utanför samlingsrummet. Barn som inte aktivt vill delta i samlingen kan istället få sitta vid bordet jämte samlingsringen och förhoppningsvis efter hand lockas in i samlingen. Två pedagoger uppger att man får sitta och pussla eller rita om man absolut inte vill vara med, men förtydligar att det är om man vet att något hänt som t.ex. gjort barnet ledset eller argt. Man får inte ett undantag utan skälig anledning. Båda två avspeglar en rädsla för att om man inte är med på samlingen, och istället får göra något annat som är roligare, att man aldrig vill vara med på samlingen eller att det skall smitta av sig på andra i barngruppen. Daniella menar att barnen missar viktiga saker om de inte är med: *"om man får välja att hela tiden göra något annat kul så att säga så kan man välja det varje gång att jag vill sitta här och rita då missar man både lärandet, se sina kompisar, vi-känslan, det som är vårt syfte med samlingen"*. På Ellens förskola är man väldigt tydliga med att det finns en valmöjlighet:

"Alla behöver inte vara med på en samling, man ser över vad behovet är i barngruppen. Är det så att några barn är inne väldigt aktivt i en lek så kan man göra så att inte alla är med" och "personligen så tycker jag att en samling skall ske utifrån barnens perspektiv. man lyfter någonting som barnen är intresserade av och syftet är inte att alla ska vara med för alla har inte intresset att vara med då ska man inte bli tvingad att vara med" (Ellen)

Hon uppger att det finns utrymme för barnen att välja själva, kanske inte i form av att säga det, då barnen på avdelningen är små, där går endast 1-2 åringar, men genom att pedagogerna ser att leken fungerar och kan då välja att inte bryta den. Men det innebär också att man måste ha möjlighet att undvara en pedagog, då man inte kan lämna barnen ensamma.

Camilla upplever att deras samling håller så pass hög kvalitet⁶ att det inte är något som ifrågasätts inne hos dem. Men hon har ett exempel på när en flicka fick välja sitt deltagande, det var när de utifrån ett valt sagotema hade tomten på besök. En flicka blev väldigt rädd och ville inte vara med på samlingen under den kommande veckan. Flickan var så pass stor att hon under samlingen kunde sitta själv i soffan utanför dörren och lyssna. Dörren var öppen så att hon hörde vad som hände där inne. Efter ett tag vågade sig flickan fram till dörröppningen

⁶ Med kvalitet menas här att barnen vill vara där och att de tycker det är roligt på samlingen.

och efter ytterligare några dagar så vågade hon sitta i en pedagogs knä. Efter en vecka var hon med på samlingen igen.

Samlingen verkar framkalla en hel del dilemman och problemområden för pedagogerna att hantera. Daniella säger att hon ibland får en känsla av att samlingen kan upplevas som kravfylld för barnen och att de har en dålig känsla för samlingen. Det är ett pedagogiskt dilemma. Samtidigt som barnen måste få lite krav på sig så ska man göra samlingen lustfylld. Hon säger att hon gärna vill lätta på kraven och t.ex. inte bry sig om ifall något barn hasar eller kanske lägger sig ner i samlingen. Barn lär sig på olika sätt och vissa behöver röra sig för att lyssna bäst. Men samtidigt måste man lära sig att visa respekt för den som pratar. Samlingen är komplex, menar hon.

Tre pedagoger menar att en svårighet också är att hitta en nivå som passar alla barnen. Oftast har man alla barn på samlingen och det kan skilja upp till tre år på det yngsta och det äldsta barnet. Berit berättar:

"En utmaning är att hitta ett ämne som alla barnen är intresserade av, vi hade ett ämne, det är något år sedan som handlade om planeterna som dagligen är på tal fortfarande. Svårigheten att hitta bra ämnen är förstås ålderskillnaden inom gruppen...eller mognad... kanske inte alltid den fysiska åldern utan den mentala åldern. Mognaden på barnen" (Berit)

Även antalet barn är ett dilemma som nämns. Barngrupperna är stora och det tar tid om man ska låta alla komma till tals. Daniella berättar:

"[...] det är besvärligt när de ska räcka upp handen, det är ändå 22 barn och alla vill räcka upp handen och säga nånting. Och jag kan låta det gå kanske första 8-10 barnen sen är det ohållbart för att alla kommer på något nytt som de vill säga. Då kan det bli lite tråkigt när man får säga: nej nu räcker det, nu får ni inte prata mer. För jag gillar när man vågar göra sin röst hörd i stor samling, det är ju ett av våra syften med samlingen"

5.4.1 Sammanfattning

Antalet deltagande pedagoger varierar stort i samlingarna. Det är egentligen bara i två förskolor som pedagogerna alltid är ensamma på samlingarna. I de övriga tre försöker man alltid att vara två eller tre. På den förskola där jag, pga. sjukdom inte lyckades genomföra intervju hann jag dock med att observera en samling, även där var man två personer med.

Det finns även en stor skillnad i hur man har tänkt kring vem som ska genomföra samlingen, så här är det svårt att generalisera. Man kan ändå se att flera förskolor faktiskt tänkt till kring detta och man har skapat rutiner som man upplever som fungerande vare sig samlingen sker spontant eller på bestämda tider.

Pedagogens roll i samlingen upplevs som viktig, det finns en genomgående uppfattning om att ens egen dagsform och entusiasm spelar en stor roll för att få till en lyckad och av barnen uppskattad samling. Även deltagande pedagoger har en stor del i att barngruppen skall bli engagerad i det som händer.

Man är noga med att påpeka att leken i förskolan är viktigt till och med så pass viktig att den faktiskt kan skjuta på eller helt stryka en planerad samling. Pedagoger uppger att det finns utrymme för frivilligt deltagande i samlingen samtidigt som man försöker locka och truga

med de barn som visar att de inte vill vara med. Det finns en genomgående rädsla för att om samlingen upplevs som frivillig kanske det slutar med att pedagogerna håller i samling för sig själva eller med få barn.

Samlingen upplevs som komplex, enligt pedagogerna både för barnen och för pedagogerna. Man ställs dagligen inför pedagogiska dilemman. Pedagogernas val av handlande styrs till stor del av skolans krav och samlingens skolförberedande innehåll.

5.5 Faktorer för en lyckad samling

Det verkar finnas en gemensam syn på hur en lyckad samling kan vara. Det är när man lyckas fånga barnen och de glömmer allt som är runtomkring, säger Camilla. Flera nämner att det inte spelar någon roll vad innehållet på samlingen är, så länge barnen fångas och blir intresserade är samlingen lyckad och processen har gett mer än produkten

En av pedagogerna menar att man till viss del kan mäta kvalitén på samlingen med hjälp av längden på den. Inte direkt att ju längre samlingen är, desto bättre är den, utan snarare att om man har lyckats hålla barnens intresse uppe i 30-40 min har man haft ett intressant ämne som man presenterat på rätt sätt. Ytterligare en pedagog är inne på ungefär samma linje. Hon berättar om den längsta samlingen som hon haft under sina 32 år var när hon för barnen berättade att hon var gravid och väntade sitt första barn. Samlingen varade 1h och 20 min och berörde verkligen allt kring ämnet. Att barnen blev så fångslade av just den samlingen menar hon berodde på att hon själv var ärligt intresserad och att det smittade av sig på barnen som blev totalt fångade i ämnet.

Annelie menar att beviset för en lyckad samling är när man ser att det man har pratat om i samlingen återkommer genom att barnen bearbetar det i sin lek. På hennes avdelning låter man ibland barnen själva hålla i vissa samlingar. Genom att se hur barnen agerar och vad de väljer att prata om i samlingen kan detta arbetssätt också ses som en bekräftelse på en lyckad samling. Även Ellen anser att en lyckad samling är när barnen själva kan hålla i samlingen eller en del av den. Om allt fokus under samlingen ligger på barnen, anser hon att samlingen varit perfekt.

Både Camilla och Daniella är inne på samma spår, en lyckad samling är en samling där man har lyckats trollbinda barnen och att de skall glömma allt som är runtomkring. Daniella säger: *"det ska nästan vara så att både jag och barnen gör lite "hoppsteg" när vi går ifrån samlingen, då vet man att den har varit lyckad"*. Camilla säger att pedagogens eget engagemang är viktigt och att barnen skall känna att det är lika viktigt med samling för en själv som för dem. Hon berättar att hon är som mest engagerad när hon klär ut sig till en annan person eller använder handdockor i samlingen. Det är även dessa samlingar som hon märker att barnen är mest fångade av. Så hon menar att det finns ett tydligt band mellan engagemang och lyckad samling.

Daniella säger att det är viktigt att det finns en tydlig plan för samlingen: *"För att det ska bli en lyckad samling tror jag att man måste ha tänkt till det får inte bli döttid i samlingen, då tappar man barnen"*

5.5.1 Sammanfattning

Samlingen handlar om att trollbinda barnen, skapa magi och fånga deras intresse. För att göra detta bäst bör man som pedagog vara engagerad och flexibel. Engagemanget smittar av sig på barnen och man kan gemensamt möta innehållet i samlingen.

6. Diskussion

Diskussionskapitlet är uppdelat i fyra delar. Först diskuteras den valda metoden. I resultatdiskussionen ställs det uppkomna resultatet mot den redovisade litteraturen. I resultatdiskussionen ger jag även utrymme för mina egna tankar. Det presenteras förslag på vidare forskning och studiens pedagogiska relevans diskuteras.

6.1 Metoddiskussion

I metodvalet stod valet mellan att genomföra en kvalitativ eller en kvantitativ undersökning. Valet föll på kvalitativ samtalsintervju då den metoden bäst motsvarade syftets frågeställningar. En kvantitativ metod valdes aktivt bort. De svar som t.ex. en enkätundersökning skulle gett studien hade inte gynnat frågeställningarna och syftet. En enkätundersökning ger jämförbara och generella svar utan att gå in på djupet. Att kombinera intervju med observation valdes eftersom dessa två metoder ger olika och komplimenterande information. Observationerna blev dock inte som tänkts från början. De blev inte så omfattande och har därför mest kommit att fungera som ett stöd för att tolka intervjuerna. För att få mer användbara observationer skulle fältstudier kunnat användas. Flera observationer under en längre tid hade kunnat bidra till en djupare förståelse. Men på grund av tidsbrist och studiens omfattning var detta ej möjligt.

En svaghet i studien är att den är begränsad. Den omfattar ett fåtal förskolor som är belägna inom samma kommun. Det är p.g.a. praktiska och tidsmässiga skäl som den begränsning är gjord. En utvidgad studie hade kunnat ge flera svar och andra infallsvinklar på frågeställningarna.

Ytterligare en svaghet i studien är att en av intervjuerna inte kunde genomföras. Observationen som genomfördes på den förskolan har inte kunnat användas i samma utsträckning som på övriga undersökningsställen.

Urvalet är gjort bland tidigare kända förskolor, ett s.k. bekvämlighetsurval. Nackdelen med denna form av urval kan vara att tidigare kännedom av varandra kan påverka tolkningen av materialet. Det kan också vara möjligt att man inte är tydligt nog med sina svar eller frågor då man tar för givet att man förstår varandra. Möjligen kan också intervjun påverkas av att man inte vågar vara helt öppna och ärliga mot varandra. (Essaiasson m.fl., 2007). På grund av tidsbrist och studiens omfattning kan det dock ses som en fördel att använda sig av ett bekvämlighetsurval. Intervjuer har kunnat påbörjas och bokas in redan i studiens inledningsskede. Det förtroende som Stukát (2005) menar att man måste finna för att få till en djup och ärlig dialog har redan funnits och är inte något som måste skapas. Genom ett bekvämlighetsurval har spridning av ålder, erfarenhet och verksamhet kunnat spridas.

6.2 Resultatdiskussion

Att samling är en gruppaktivitet är de flesta överrens om oavsett om man läser samlingsforskaren Rubinstein Reich (1993) eller de pedagoger som intervjuats i denna studie. Även innehållet på samlingen tenderar att se liknande ut på de olika förskolorna och innehållet skiljer sig inte nämnvärt från vad Rubinstein Reich (a.a) eller Walch (1987) kommit fram till i deras undersökningar. Men trots att resultatet överlag pekar på likheter mellan förr och nu så infinner sig en känsla av att det skett förändringar. Även om både innehållet och formen är desamma så har resultatet visat på en större flexibilitet och en större frimodighet i pedagogernas sätt att se på samling. Ytterligare en stor skillnad som framträtt i denna studie är att samlingarna som sker är utspridda under dagen. Enligt resultatet framkom det att samtliga avdelningar använder sig av småsamlingar under dagen, som komplement till

den traditionella samlingen. Olofsson (2010) förespråkar denna form av samling. Dessa samlingar har gjort ett intryck hos mig eftersom de följer läroplanens intentioner och verkar uppskattas av både barn och pedagoger. Det verkar tilltalande med tanken att fånga nuet och som pedagogen Ellen säger, att "*se ögonblicket*". Att samla barn kring det som händer här och nu, är ett arbetssätt som kan utveckla verksamheten. Olofsson (a.a) menar att dessa samlingar är inspirerade av Reggio Emilia-pedagogiken. Utifrån mina erfarenheter från VFU och arbete tycks Reggio Emilia-pedagogiken ha ett stort inflytande på hur verksamheterna idag bedrivs och planeras.

Oavsett ålder på pedagog, ålder på barnen i verksamhetsgruppen eller erfarenhet i arbetet kan man i det empiriska materialet avläsa ett huvudsyfte som är genomgående på alla avdelningar. Det handlar om målet att skapa en gemenskap i barngruppen, och att tillsammans få uppleva något gemensamt. Det är även det huvudsyfte som Rubinstein Reich (1993) och Olofsson (2010) framhåller.

1987 fann Walch att samlingarna inte verkar vara förankrade med varandra, det fanns ingen röd tråd mellan samlingarna. På Camillas förskola har man hittat en lösning på detta. Där använder man sig av tvåveckorsamlingar. Där samma pedagog ansvarar för planering och genomförande av samlingarna under två veckors tid. Camilla menar att det medför att samlingarna håller en högre kvalitet och att påbörjade saker kan följas upp under resterande dagar. Detta arbetssätt – att skapa en kontinuitet verkar intressant att utveckla som enligt denna studie uppskattas av både barn och pedagoger. Arnesson Eriksson (2010) skriver om liknande upplägg, men på förskolan där hon är verksam arbetar man idag istället med treveckorsintervaller.

En stor skillnad jag funnit mellan det empiriska materialet och tidigare forskning är flexibiliteten hos de pedagoger som idag är verksamma i förskolan. Idag tycks man se mer till barnens intresse och barngruppens behov än vad man tidigare gjort. Detta är också något som Annelie bekräftar, och att man idag ser leken som ett viktigare pedagogiskt hjälpmedel än samlingen. Flera pedagoger menar att man gärna skjuter på eller tar bort samlingen helt om barnens lek pågår och fungerar bra. Utifrån tidigare forskning finner man inte den formen av flexibilitet. Samling är något som vanligen genomförs varje dag och vid samma tidpunkt. Jag upplever inte att samlingen är en rutin på samma sätt idag, även om jag mött förskolor som inte är flexibla varken i val av tid eller innehåll (Svenning & Svenning, 1980; Walch, 1987; Rubinstein Reich, 1993).

En annan stor skillnad som framträder jämfört med tidigare studier som presenterats i litteraturgenomgången är sättet att se på barns deltagande i samlingen. Flera i undersökningsgruppen hävdar att barnen till viss del har möjlighet att välja sitt deltagande. Man säger dock att pedagogens uppgift är att locka med barnen i samlingen genom att göra den så intressant och rolig som möjligt. Genom samtal försöker man ändå få med de barnen som uttryckligen säger eller visar att de inte vill vara med. På en förskola berättar man att barnen själva väljer och att det inte är ovanligt att några barn och en pedagog inte är med på samlingen. Det är pedagogen som väljer vilka barn som inte är med på samlingen eftersom barnen inte har ett utvecklat talspråk. På ett annat ställe poängterar man att om det inte går att locka med barnet i samlingen är det viktigt att aktiviteten som erbjuds istället för samling inte är för intressant. Men kan man verkligen kalla samlingen för frivillig i dessa två tillvägagångssätt? Frivillighet för mig är att barnen själva får ta ställning till om man vill delta eller inte. Att utan övertalan till deltagande istället erbjudas någon annan aktivitet. I första metoden är det pedagogerna som väljer att barnens lek är viktigare än samlingen. Ett tydligare

exempel på att låta barn välja sitt deltagande tycker jag istället att Camilla har. Flickan som blev rädd för tomten och därefter väljer att inte vara på samlingen. Pedagogerna stressar inte fram ett deltagande eller försöker locka med övertygelse. Flickan får tid att ta det i sin egen takt och genom att göra samlingen intressant kommer flickan självmant tillbaka inom några dagar.

Att pedagoger är rädda för att släppa samlingen fri framkom relativt tydligt när några av pedagogerna berättade om sina tankar. Man är dels rädd för att samma barn varje dag skall välja att inte vara med på samlingen, och dels för att fler och fler barn skall välja bort aktiviteten till förmån för andra saker och till slut kanske samlingen inte längre finns kvar. Olofsson (2010) menar att samlingen ofta ses som dagens pedagogiska höjdpunkt av pedagogerna. Att samlingen är statushöjande och bekräftar att du som pedagog åstadkommer något. Och med det synsättet kan man förstå om pedagogerna känner en oro, men vad vinner barnen för kunskaper genom att mot sin vilja bli tvingade att delta i samlingen? En lyhörd och engagerad pedagog kommer sällan att ställas inför detta dilemma.

En annan fråga som uppmärksammas är samlingen som en del i inskolning till förskoleklass. Flera pedagoger uppger att de själva lätt hamnar i en situation där de tillrättavisar och disciplinerar barnen trots att de egentligen vill göra samlingarna mer lättsamma och låta barnen vara med och styra. Att samlingen används till att träna barnen i de färdigheter de förväntas besitta senare är något som både Svenning och Svenning (1980), Rubinstein Reich (1993) och Olofsson (2010) har uppmärksammat. I de fall där förskolan känner ett kravfyllt uppdrag gentemot förskoleklass och skola borde man uppmuntra till diskussion som förhoppningsvis leder till bättre kontinuitet mellan de olika verksamheterna. När barn går från förskola till förskoleklass får de inte förväntas vara *färdiga* skolelever. Det är förskoleklassens uppgift att förbereda elever för skolan. Man kan utläsa en risk i att förskoleklassen istället för att vara en förlängning för förskolans pedagogik kan bli en företrädare för den ordinarie skolans tankar och arbetssätt. Det finns alltså en risk att förskolan blir mer skolifierad och delvis lämnar sina egna pedagogiska grunder.

Något som förvånar mig är hur respondenterna resonerar kring planerandet av samlingar. Att samlingen bör vara ett tillfälle där den ansvarige pedagogen har planerat för innehållet är något som framkommer i flera undersökningar (Rubinstein Reich, 1993; Haglund, 2004; Olofsson, 2010). Detta är något som inte genomsyras i verksamheten. Fyra av de intervjuade pedagogerna uppger att de inte lägger någon tid alls, eller mycket lite tid på att planera sin samling. Man anger orsaker som att man använder sig av den erfarenhet som man har samlat på sig samt att man använder sig av spontana samlingar som därmed inte är planeringsbara. En av pedagogerna med lång erfarenhet säger att hon kan se en väldig tydlig skillnad i just planeringen av samlingen. Förr var samlingarna alltid planerade och det var praxis att man följde sin planering. Olofsson (a.a) menar att en planering bör göras men att man inte måste följa den. För mig har det, under min utbildning, varit självklarhet att samlingar och andra aktiviteter som har legat på mitt ansvar har varit planerade. Det är något som både Universitetet och litteratur har lyft fram. Att verkligheten i verksamheten ser annorlunda ut är något som förvånat mig.

6.2.1 Den lyckade samlingen - pedagogiska implikationer

Jakten på en lyckad samling börjar nu nå sitt slut. Bilden om hur en lyckad samling kan te sig börjar växa fram. En samling kan innehålla vad som helst. Den kan vara inomhus i ring eller ute på gården. Den kan fånga upp något som händer just nu, just här eller behandla det vi tidigare varit med om. En samling kan innefatta många barn. Den kan innefatta få. Den kan

innehålla sång och musik eller pedagogiska samtal. Samlingen kan se ut precis hur som helst, det finns egentligen inget rätt eller fel. Men jag har funnit en egenskap som skiljer den lyckade samlingen från en misslyckad. Det stavas ENGAGEMANG. Och det är pedagogens ansvar. En engagerad pedagog kan hålla en samling kring vad som helst. En engagerad pedagog kan hålla en samling var som helst. Engagemang smittar av sig och fångar barnens intresse. Det är det som är receptet på en lyckad samling. Och det är engagemanget som bidrar till att pedagogerna kan släppa deltagandet fritt. En samling med en engagerad pedagog lockar till sig barn. En samling med en engagerad pedagog är inget som ett barn väljer bort.

6.3 Relevans för läraryrket

Samlingen är en central del i de flesta förskolor och har, som tidigare forskning, och även denna studie visat flera olika funktioner. Det är också uppenbart att samlingen kan se ut på många olika sätt, alltifrån väldigt välplanerad och strukturerad till närmast rent spontan. Man kan dock ha som mål att bara utgå från barnens tankar och frågor. Som pedagog, menar jag, finns en stor potential i en organiserad samling där målmedvetet kan arbeta med många av förskolans olika mål. En aspekt som framkommit som viktig är detta med kontinuitet. Det kan gälla både att samma person håller i samlingarna under en period och att det finns en kontinuitet av innehållet över tid.

6.4 Vidare forskning

Studien har väckt flera tankar kring forskning och kring samlingens roll. Hur uppfattar barnen samlingen. Hur ser det ut i åldersintegrerade respektive åldershomogena grupper? Är deras syn på en lyckad samling likartad med hur pedagogerna ser det?

Pedagogerna upplever att förskoleklassen ställer disciplinerande krav på hur förskolan bedriver sina samlingar. Men borde inte förskoleklassen lära mer av förskolans sätt att genomföra samlingar? En jämförelse mellan de bägge verksamheternas syn på samling och hur och om de har influerats av varandra är även det ett fortsatt forskningsämne.

Kan resultatet tyda på att förskolans verksamhet generellt är mindre av planerad verksamhet? Vad beror det i så fall på? Om det är så vad får detta för konsekvenser för verksamheten? Utbildningen till förskollärare handlar mycket om att verksamheten ska vara en planerad pedagogik utifrån de mål som anges i läroplanen. Att studera hur läroplansmål omsätts i verksamheten och vilken roll samlingen har i detta perspektiv kan vara ytterligare ett förslag till vidare forskning som känns angelägen.

Referenslista

Litteratur

- Arnesson Eriksson, M. (2010). *En bra start: om inskolning och föräldrakontakt i förskolan*. Stockholm: Lärarförbundets förlag.
- Befolkningskommissionen (1938). *Betänkande angående barnkrubbor och sommarkolonier m. m.* Stockholm: Nord. bokh. i distr..
- Ehn, B. (1983). *Ska vi leka tiger?: daghemsliv ur kulturell synvinkel*. (1. uppl.) Lund: Liber Förlag.
- Ekström, K. (2007). *Förskolans pedagogiska praktik: ett verksamhetsperspektiv*. Diss. Umeå : Umeå universitet, 2007. Umeå.
- Esaiasson, Peter; Gilljam, Mikael; Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena. (2007, 3: e upplagan). *Metodpraktikan – konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Haglund, B. (2004). *Traditioner i möte: en kvalitativ studie av fritidspedagogers arbete med samlings i skolan*. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2005. Göteborg.
- Johansson, E. & Pramling Samuelsson, I. (red.) (2003). *Förskolan: barns första skola!*. Lund: Studentlitteratur.
- Johansson, E. (2005). *Möten för lärande: pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan*. ([Ny utg.]). Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Johansson, G. & Åstedt, I. (1996). *Förskolans utveckling: fakta och funderingar*. (2., rev. uppl.) Stockholm: HLS.
- Johansson, I & Ohlin, C. (2009). *Samling i förskolan - pedagogers uppfattning om samlings roll i förskolan*. Examensarbete, lärarutbildningen, Malmö Högskola
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Moberg, M. & Sandels, S. (red.) (1947). *Barnträdgården*. (2. omarb. och utv. uppl.) Stockholm: Natur och kultur.
- Olofsson, B. (2010). *Meningsfull samling i förskolan*. Stockholm: Lärarförbundets förlag.
- Pedagogiskt program för förskolan*. (1987). Stockholm: Kundtjänst, Allmänna förl. [distributör].

Pramling Samuelsson, I. & Sheridan, S. (1999). *Lärandets grogrund: perspektiv och förhållningssätt i förskolans läroplan*. Lund: Studentlitteratur.

Rubinstein Reich, L. (1993). *Samling i förskolan*. Diss. Lund : Univ.. Stockholm.

Rubinstein Reich, L. (1996). *Samling i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket (2007). *Förskolan är till för ditt barn : en broschyr om förskolans läroplan*. (Rev. uppl.) [Stockholm]: Skolverket.

Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98: reviderad 2010*. Stockholm: Skolverket.

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Svenning, C. & Svenning, M. (1980). *Daghemmen, jämlikheten och klassamhället: en studie av skiftspecifik socialisation i det svenska samhället*. (1. uppl.) Diss. av båda förf. Lund : Univ.. Lund.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer. Inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Tillgängligt datum (2010-11-24) <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Walch, J. (1987). *Förskolan - demokratins vagga?: samling, pedagogisk strukturering och administrativ planering i förskolearbetet*. Lund: Studentlitteratur.

Williams, P. (2006). *När barn lär av varandra: samlärande i praktiken*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.

Internet

www.ne.se/observation (besökt 20101217, 08:28)

Bilaga 1

Intervjufrågor

Hur länge har du arbetat som förskollärare/lärare?

Vilken ålder är det på barnen på den avdelning som du just nu arbetar på?

Har ni samling varje dag?

Om ni inte har samling varje dag, vad beror det på?

Hur mycket tid i veckan lägger du på att planera din samling?

Har ni en bestämd tidpunkt för samlingen?

Vad finns det för syfte med den valda tidpunkten?

Händer det att ni ändrar tidpunkten?

Vad kan det bero på om ni väljer att ändra tiden?

Vad gör ni innan samlingen?

Avbryter samlingen lek?

Vad gör ni efter samlingen?

Vart har ni samlingen?

Hur har ni samlingen? (t.ex cirkel på golvet, soffa)

Vilka barn är med på samlingarna?

Är den frivillig?

Om något barn inte vill vara med, hur gör ni då?

Måste samlingen vara en grupp av flera barn?

Kan en samling bestå av bara ett barn och en pedagog?

Är man ensam på samlingen eller är det fler pedagoger med?

Är det ett medvetet val?

Hur lång brukar samlingen vara?

Händer det att den är kortare eller längre?

Kan du berätta om något exempel på en lång samling?

Varför blev just den så lång?

Vem bestämmer vart barnen ska sitta?

Varför har ni valt att göra på detta sätt?

Om det är pedagogen som bestämmer, vad händer om barnen vill bestämma själva?

Hur sitter pedagogen/pedagogerna?

Vad finns det för normer för barnen att följa i samlingen?

Är man tydlig med dessa normer och regler?

Har ni i arbetslaget diskuterat synen o innehållet på samlingen?

Vad är pedagogens roll i samlingen?

Vad betyder samlingen för dig?

Hur ser en samling ut hos er?

Finns det vissa återkommande/fasta moment.

Finns det tillfällen då ni inte har med dessa moment? Varför då?

Berätta någon gång när samlingen inte blev som du tänkt dig.

Varför har ni samling?

Vad är syftet?

Vad är det för förmågor som barnen förväntas utveckla?

Har din syn på samlingen förändrats under din tid som förskollärare?

Har innehållet på samlingen förändrats?

Hur ser den perfekta samlingen ut, enligt dig?

Hur ser den fullständigt misslyckade samlingen ut?